

Hogyan tovább? A lexikográfus munkája nem ér véget a kötet megszületésével. A folyamatos munka eredményeként várjuk a további köteteket, olyan kiadványokat, amelyek frissítik a tudásunkat (jelen esetben talán a főnévi szólások igen széles köre), követik a francia nyelv fejlődését, és új perspektívákat nyitnak meg a nyelvtanuló előtt.

Oszetzky Éva

IRODALOM

- Bárdosi, V. (1986): *De fil en aiguille. Kalandozás a francia szólások világában*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- Bárdosi, Vilmos (1997): *Francia–magyar szólásszótár. Tematikus gyűjtemény és gyakorlókönyv*. Budapest: Corvina Kiadó.
- Bárdosi Vilmos (2003, főszerk.): *Magyar szólásszótár*. Budapest: Tinta Könyvkiadó.
- Bárdosi Vilmos – Karakai Imre (1996): *A francia nyelv lexikona*. Budapest: Corvina Kiadó.
- Bárdosi, V. – de Longueau, J.-Y. (1994): *Petit dictionnaire thématique des locutions françaises*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Bárdosi Vilmos – Szabó Dávid (2007): *Francia–magyar kéziszlótár*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Bárdosi Vilmos

Francia–magyar tematikus szólásszótár

Szólásmagyarázatok és gyakorlatok megoldókulccsal

Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2010. 400 p.
ISBN 978-963-9902-36-7

Bárdosi könyvét kezünkbe véve felmerül bennünk a kérdés, hová is lehetne ezt a művet besorolni, és vajon milyen célt szolgál. Szótár, nyelvkönyv, tankönyv vagy egyéb? Elsőre feltűnik a kíváncsi olvasónak, hogy nem egy megszokott, apró betűs, sűrűn szedett szótár-

ról van szó, hiszen már a könyv szerkesztése is sokat mond. Nyitányként a szerző Voltaire *Filozófiai ábécé* című művének az olvasóhoz intézett szavait idézi, melyek arra buzdítják az olvasót, hogy ne oldalról oldalra haladjon a művel, hanem véletlenszerűen felcsapva elmélkedjen a szerző által megidézett gondolatokon. Voltaire szavaival „les livres les plus utiles sont ceux dont les lecteurs font eux-mêmes la moitié”, ami magyarul annyit tesz, hogy „azok a könyvek a leghasznosabbak, melyeknek fele az olvasóban születik meg”.

Nagyon találó ez a párhuzam a két mű között, hiszen Bárdosi tematikus szótárát is hasonló módon érdemes forgatni. A célját, hogy elgondolkodtassa és magával ragadja az olvasót, el is éri: a szótár lapozgatásakor gyorsan elmerülhetünk a szólások rengetegében. A szólásszótár sikeressége részben a gondos, könnyen átlátható szerkesztésen alapszik. Már a könyvborító is arra készletet, hogy felüssük a szótárát: színei Franciaország zászlajára utalnak, így rögtön tudjuk, hogy a francia nyelv áll a középpontban. A borító közepén található illusztráció figyelemfelhívó szerepén túl pedig „in medias res” jelleggel tárja eléink a francia szólások világát. A Franciaország térképén francia városneveket, tájegységeket tartalmazó szólások arra sarkallják az olvasót, hogy azonnal fellapozza a kötetet, és megtudja, milyen az, amikor valaki 'Normand választ ad' (*Il fait une réponse de Normand*) (97–98), vagy 'egyik szeme Párizsra, a másik Pontoise-ra néz' (*Il a un œil à Paris et l'autre à Pontoise*) (50–51).

Bárdosi Vilmos az ELTE Francia Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára, számos francia nyelvészeti szakkönyv és egyetemi tankönyv szerzője, valamint szerkesztője francia–magyar, magyar–francia kéziszlótárnak, jogi szótárnak, magyar szólások és közmondások gyűjteményeinek. A Tinta Könyvkiadó gondozásában kiadott *Francia–magyar tematikus szólásszótár* Bárdosi 1986-ban *De fil en aiguille. Kalandozás a francia szólások világában* címmel megjelent tematikus szólásszótárának (Bárdosi 1986) harmadik, bővített,

átdolgozott kiadása. Ez a kötet, illetve a Corvina Kiadónál 1997-ben *Francia–magyar szólásszótár. Tematikus gyűjtemény és gyakorlókönyv* címmel megjelent könyv (Bárdosi 1997) már jól ismert a francia nyelv iránt érdeklődők körében; a 2010-es kiadás azonban számos újítása miatt az ő számukra is érdekes lehet.

Felépítését tekintve a könyv megtartotta eredeti struktúráját: az ezer szócikk huszonöt különálló fejezetet alkot, amelyek további altémákra bomlanak. Mint azt címe is jelzi, a szótár tematikusan épül fel, és az emberi természet jellemzői, az ember külső-belső tulajdonságai és a különböző élethelyzetek köré fonódik. Ez a felépítés egyrészt megkönnyíti a keresést, ha egy-egy specifikus szituációra szeretnénk egy szóvalással előrukolni, másrészt a szótárt véletlenszerűen fellapozva egymással szoros kapcsolatban álló, egymást logikusan követő frázisokat találunk. Például ha az *éhes, mint a farkas* közismert szólás francia megfelelőjét szeretnénk megtalálni, a szótár *Les plaisirs de la table*, azaz *Az asztal örömei* címet viselő fejezete fog hasznukra válni (67–74). A fejezet három további témára bomlik: éhség – evés – étvágy, szomjúság – ivás, részegség, ahol az evésválással kapcsolatos szokásokat, tulajdonságokat, állapotokat leíró szóvalásokkal találkozunk. Miután felfedeztük, hogy franciául is *farkas-éhségről* beszélünk (*avoir une faim de loup*), amikor kínzó éhségérzetünket szeretnénk kifejezni, tovább olvasva több hasonló jelentésű szólást találunk. Például az *avoir l'estomac dans les talons* kifejezés (szó szerinti fordításban 'sarkában van a gyomra') magyarul a *kilyukad a gyomra* szóvalásnak felel meg, míg az *avoir la dent* vagy *avoir la dalle* frazémák már familiáris stílusban írják le az éhségérzetet (a szerző ezt a népies *nyeli az éhkoppot* szóvalással magyarázza) (68).

A szótár nagyszerűsége abban áll, hogy kellő mértékű és mélységű információt ad egy-egy szóvalásról, egyértelműen megtudjuk, melyik frazéma fejezi ki legárnyaltabban mondanivalónk tartalmát. Ennek egyik mu-

tatója a szócikkben csillaggal jelölt gyakoriságmutató, ahol négy csillag jelöli a nagyon gyakran használt szóvalásokat, három csillag a gyakoriakat, kettő az átlagos gyakoriságú, míg egy csillag a ritkán használatos szóvalásokat. Ez a mutató a szótár egyik legfőbb újítása a korábbi kiadásokhoz képest: a kiadvány már nemcsak a papíralapú forrásokra támaszkodik, hanem az internet kiemelkedő szerepét is figyelembe véve a Google internetes keresőprogram franciaországi honlapokon talált eredményeit veszi alapul a gyakoriság megállapításához. (Hasonló jellegű újítás, hogy a bibliográfiában internetes források is megjelennek, amelyek további szóvalásokkal és érdekességekkel szolgálhatnak a francia szóvalások világában kalandozni vágyó nyelvhasználónak.) Az előző kiadásokkal szemben egy-egy szóvaláshoz tartozó minden információ a szóvaláscikkben, integráltan jelenik meg; nem találunk kiegészítéseket lábjegyzetben, ezáltal még egységesebb és könnyebben átlátható szóvaláscikkek jöttek létre. A szóvalások stílusminősítése kiskapitális betűvel szedett rövidítésekkel van jelölve közvetlenül a szóvalás előtt, így azonnal szembeötlők, ha egy szóvalás familiáris, bizalmas közegben alkalmazandó, vagy irodalmi, régies stílusú.

A szóvalások alatt megtaláljuk a francia nyelvű szóvalásmagyarázatot, a francia szóvalás magyar megfelelőjét, illetve a kevésbé egyértelmű, a magyartól eltérő kifejezések metaforikus képeinek eredetét, kultúrtörténeti-nyelvi hátterét, a kevésbé gyakori szavak jelentésmagyarázatát, néhány esetben pedig egyéb érdekességeket is megtudhatunk a szóvalásról. Például arról is olvashatunk, ha egy frazémához gyakran társul valamilyen gesztus: a *s'en jeter un derrière la cravate* ('felhajt egy pohárral') kifejezésnél pontos leírást kapunk az ivást imitáló kézjel használatáról, sőt, a szerző még egy internetes hivatkozást is megjelöl, ahol megtekinthetjük a mozdulat ábráját (71–72). Ezek a rövid elemzések egy bombaszimbólummal bevezetett kiegészítő részben találhatóak, ahol esetenként szintén figyelmeztetést kapunk az esetleg megtévesztő hamis

barátokról vagy a francia szólások legfrissebb jelentésmódosulásairól. A szótár ezen újítása tisztán tükrözi a nyelv állandó változását, ami a frazémák esetében is számottevő. Erre példa a *battre le pavé* kifejezés (225), amelynek eredeti jelentése 'céltalanul' rója az utcákat', ám ehhez napjainkban egy új jelentés is kezd társulni: 'utcára vonul' (tiltakozni, tüntetni). Ami pedig már csak hab a tortán, az a bizonyos szólásoknál feltüntetett belga, kanadai vagy svájci regionális változat.

Visszatérve a kérdésre, hogy Bárdosi szótárszótárára nyelvkönyvként vagy szótárként kell-e tekinteni, válaszunk: ez egyéni preferencián múlik. A könyv második részében található ellenőrző gyakorlatok mind egyéni használatra, mind nyelvtanítás során felhasználhatók. A feladatok a szótárban előforduló frazémák helyes elsajátítását kívánják segíteni és egyben ellenőrizni, feladatcsoportonként öt-öt fejezet szólásait dolgozza fel a szerző. A feladatok változatosak és szórakoztatóak, szórejtvényekkel, keresztrejtvényekkel, humoros illusztrációkkal fűszerezve, amelyek a fiatalabb és idősebb korosztály számára egyaránt érdekesek lehetnek.

A szólások ismeretével nem csupán nyelvtudásunkat bővítjük, hanem betekintést nye-

rünk egy nép gondolkodásába, kultúrájába, hiszen a frazeológia azok közé a területek közé tartozik, ahol ezek a legtisztábban tükröződnek. Épp ezért a szólásgyűjtemény hasznos lehet mindazok számára, akik még csak most ismerkednek a francia nyelv rejtelmeivel, de azok a nyelvhasználók is örömet lehetnek benne, akik már régóta beszélnek a nyelvet, és törekednek a választékosabb fogalmazásra, gondolataik pontosabb kifejezésére. A fent említett újításoknak köszönhetően pedig az olvasó a szótár korábbi kiadásainál gazdagabb, a 21. századi gondolkodáshoz, nyelvhasználathoz közelebb álló művet vehet a kezébe.

Gréczi Lili Katalin

IRODALOM

- Bárdosi Vilmos (1986): *De fil en aiguille. Kalandozás a francia szólások világában*. Budapest: Tankönyvkiadó. 222 p.
- Bárdosi Vilmos (1997): *Francia–magyar szólás-szótár. Tematikus gyűjtemény és gyakorlókönyv*. Budapest: Corvina Kiadó.